

Meža putnu stāvoklis Latvijā

Māris Strazds,
Viesturs Ķerus,
Ainārs Auniņš,
Jānis Priednieks,
Aivars Petriņš

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija “Latvija 2030”

(Fragmenti no projekta 1. redakcijas)

- 55.lpp. “... Par to liecina putnu apdzīvotības un daudzveidības dinamikas indekss, kurš tiek uzskatīts par labu ekosistēmas stāvokļa rādītāju. Vairākām Eiropā vai pat pasaulē apdraudētām sugām, piemēram, mazais ērglis un grieze, Latvijas populācija veido būtisku daļu no globālās populācijas.”
- 82.lpp. “Putnu apdzīvotības un izplatības indekss (common bird index), 1990 – 100. 2005.gadā – 117. (Mērķis ir) **palielināt līdz 145**

Nacionālās prioritātes

(tikai meža putni)

Suga	Populācija
Mazais ērglis	23.4%
Sila strazds	8.6%
Svirlītis	6.5%
Melnais stārķis	6.1%
Cekulzīlīte	3.9%
Vakarlēpis	2.7%
Dārza ķauķis	2.6%
Meža pūce	2.5%
Zeltgalvītis	2.3%
Melnais mušķērājs	2.2%

Sugu apdraudētības statuss

Suga	Statuss	EBCC	ML	Prioritāte
Lielais piekūns	RE			Nav not.
Sarkanā klija	CR		+	Augsta
Zaļā vārna	CR		+	Augsta
Zaļā dzilna	CR		+	Augsta
Melnā klija	CR		+	
Čūskērglis	CR		+	
Vidējais ērglis	CR		+	
Klinšu ērglis	CR		+	
Melnais stārķis	EN		+	Ļoti augsta
Ūpis	EN		+	
Mazais ērglis	VU		+	Ļoti augsta
Vistu vanags	VU	+		Augsta
Lielā gaura	VU		+	
Mežirbe	VU	+		
Mednis	VU	+	+	
Jūras ērglis	NT		+	Augsta
Zivju ērglis	NT		+	Augsta
Meža balodis	NT		+	Augsta

- RE = *regionally extinct* — Reģionā izzudusi
- CR = *critical* — Kritiski apdraudēta
- EN = *endangered* — Izzūdoša
- VU = *vulnerable* — Jūtīga
- NT = *near threatened* — Gandrīz apdraudēta
- EBCC — Eiropas putnu uzskaišu padomes indikatoru sarakstā
- ML — mikroliegumu sarakstā

Sugu apdraudētības statuss II

Suga	Statuss	EBCC	ML	Prioritāte
Sila strazds	LC	+		Ļoti augsta
Svirlītis	LC	+		Ļoti augsta
Cekulzīlīte	LC	+		Ļoti augsta
Apodziņš	LC		+	Augsta
Pelēkā dzilna	LC	+		Augsta
Vidējais dzenis	LC	+	+	Augsta
Mazais dzenis	LC	+		Augsta
Erickiņš	LC	+		Augsta
Čuncīņš	LC	+		Augsta
Mazais mušķērājs	LC	+		Augsta
Purva zīlīte	LC	+		Augsta
Mizložņa	LC	+		Augsta
Svilpis	LC	+		Augsta
Melnā dzilna	LC	+		
Baltmugurdzenis	LC	+	+	
Trīspirkstu dzenis	LC	+	+	
Garastīte	LC	+		
Pelēkā zīlīte	LC	+		
Meža zīlīte	LC	+		
Dzilnītis	LC	+		
Dižknābis	LC	+		

- LC = *least concern*
Pagaidām neapdraudēta

Komunikācijas problēma

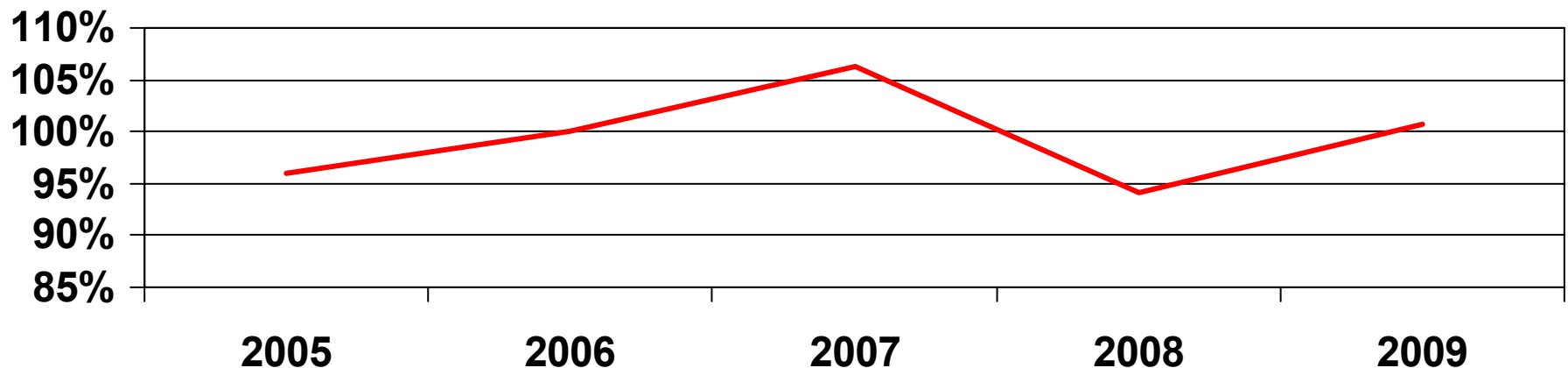
- Jebkurš termins (bez attēla vai paskaidrojuma) var būt maldinošs
- Sabiedrība ikdienā “lieto” daudz dažādus indeksus, kuru aprēķināšanas paņēmieni un, kas būtiskāk, jēga, ievērojami atšķiras
- Tie, kas pieraduši lietot viena tipa indeksus (piemēram, biržas indekss), saskaroties ar cita veida indeksiem, vienādā nosaukuma dēļ ļoti bieži tos traktē “tāpat kā savējos”
- Izplatīta ir pieeja indeksa pieaugumu uzskatīt par kaut ko labu, bet samazināšanos — par sliktu

- **Meža bioloģiskās daudzveidības indikatoriem būtu jāraksturo elementi, kas ir atrodamī dabiski dinamiskos mežos un jāatspoguļo arī pirms-industriālās kultūrainavas vērtības**

– Angelstam et al. 2004 Ecol. Bull. 51: 427–453

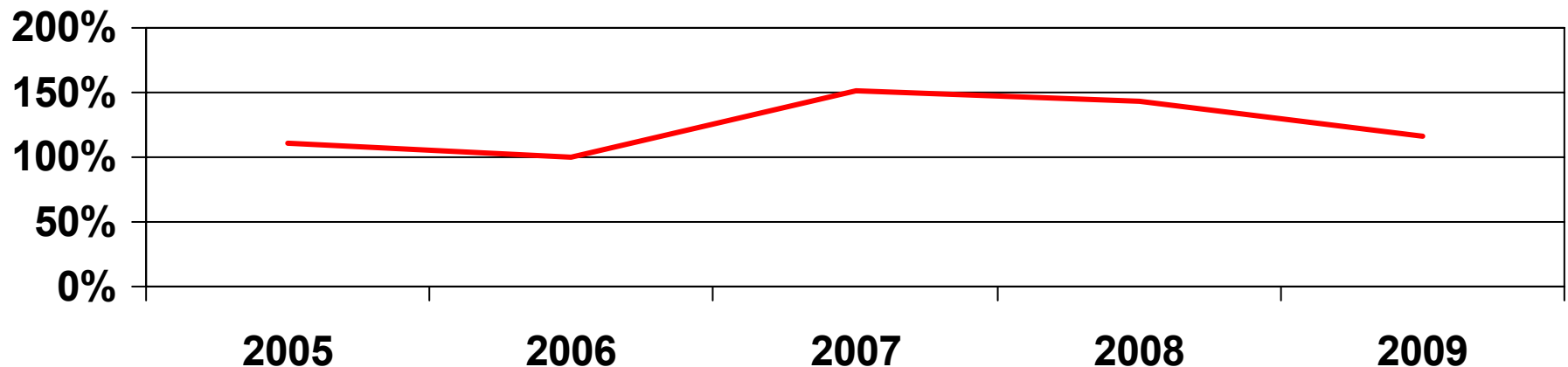
Skaita izmaiņu indeksi: svirlītis

- Tālais migrants, kukaiņēdājs, ligzdo uz zemes
- Izmantoti 54 maršruti
- Izteiktas tendences nav
- $S = 1.0037 \pm 0.0288$

Skaita izmaiņu indeksi: sila strazds

- Tuvais migrants, kukaiņēdājs, ligzdo kokos
- Izmantoti 54 maršruti
- Izteiktas tendences nav
- $S = 1.0456 \pm 0.0649$

**Mežs dažādās tā stadijās var izskatīties ļoti atšķirīgi,
bet tajā var būt sastopami tie paši putni**

Priežu mežs: “pieaudzis”

**Mežs dažādās tā stadijās var izskatīties ļoti atšķirīgi,
bet tajā var būt sastopami tie paši putni**

Priežu mežs: nodedzis

Mežs dažādās tā stadijās var izskatīties ļoti atšķirīgi,
bet tajā var būt sastopami tie paši putni

Priežu mežs: atjaunojoties

**Mežs dažādās tā stadijās var izskatīties ļoti atšķirīgi,
bet tajā var būt sastopami tie paši putni**

Priežu mežs: nocirsts

Piemēra pēc ņemam divas sugas

koku čipste

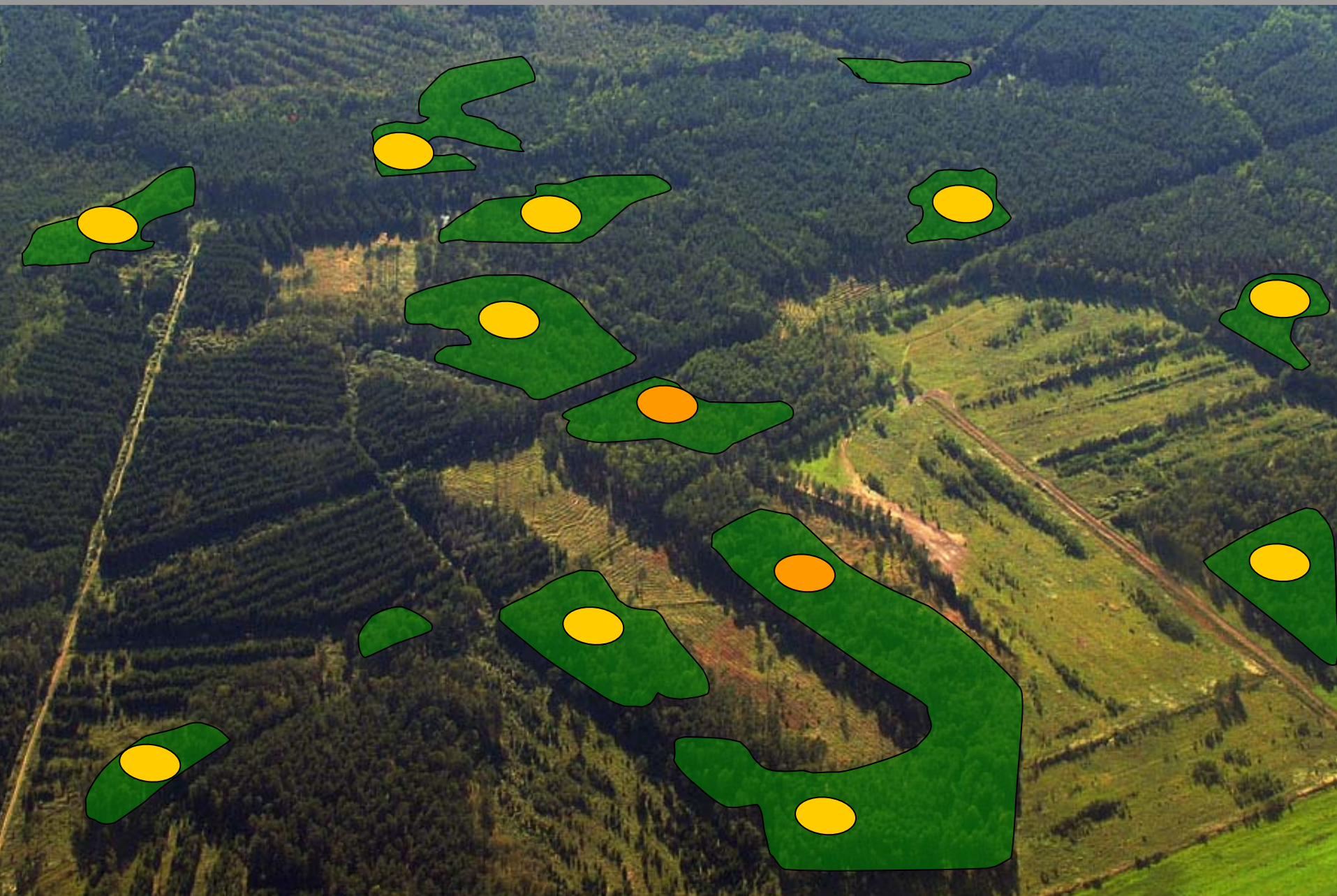

cekulzīlīte

Dažus gadus pēc uzskaišu sākšanas

no 20 cekulzīlītēm ir palikušas 12

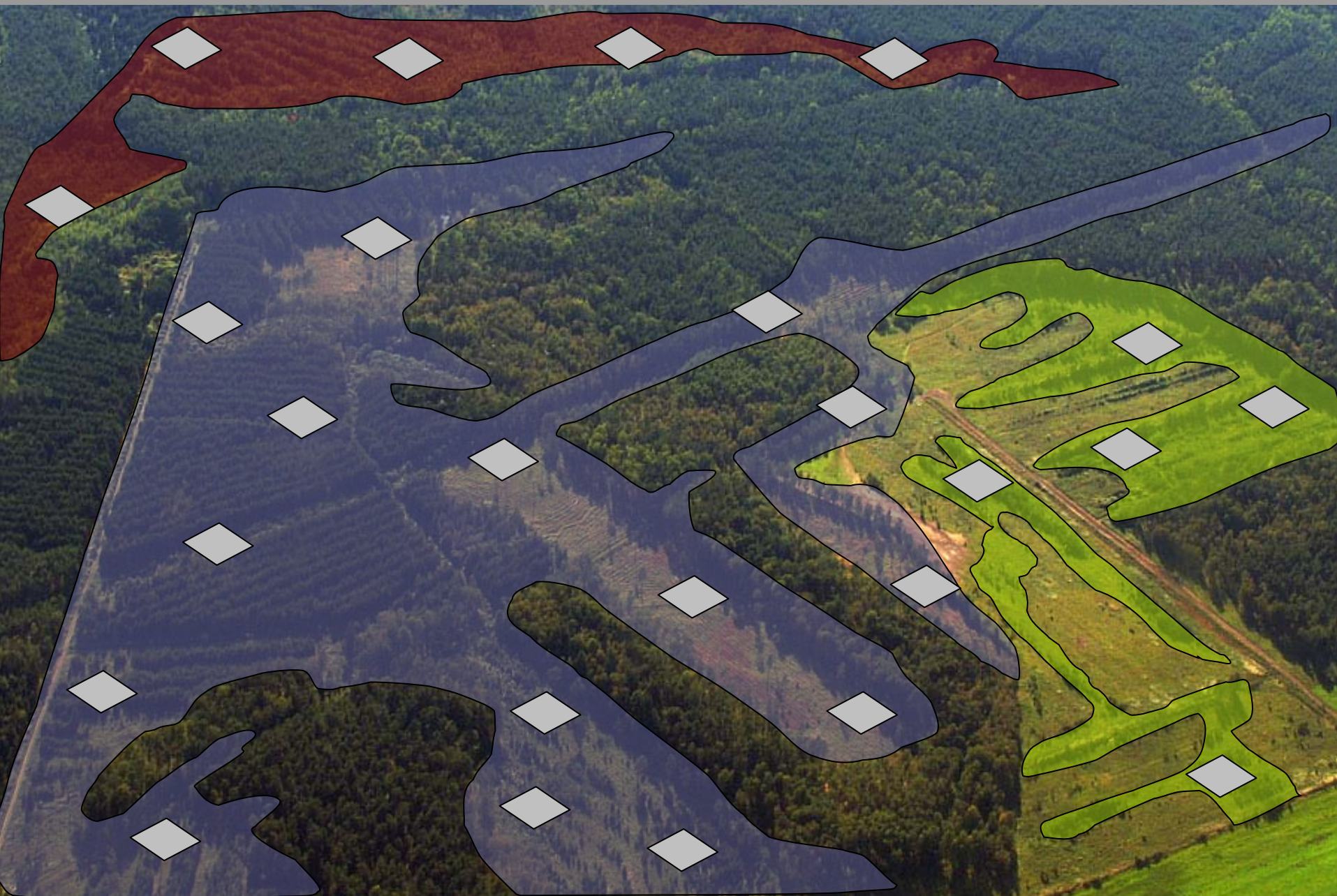
koku čipstēm klājas daudz labāk

Viens veids, kā interpretēt rezultātus ir

- **Koku čipste +15**
- **Cekulzīlīte -8**
- **“Kompozītais indekss” +7**

Taču, ja ņemam vērā izejas stāvokli...

Cits variants tiem pašiem datiem ir

- **Koku čipste**
 - aizaugošos laukos +5
 - degušā mežā +5
 - izcirstā mežā
- **Cekulzīlīte**
 - iepriekšējās vietās 2
 - pārcēlušās 10
 - pazudušas -8
- **Atšķirība no sākuma stāvokļa iepriekšējā mežā**
 - $+ -8 = -23 - +5 = -18$ (?)
- **Meža paplašināšanās**
 - +5
- **Vai no cipariem -18/+5 mēs varam pateikt, kas ir noticis?**

Dažu sugu ticamas skaita izmaiņas

(tikai $p < 0,01$)

Pieaugums

– Melnais mušķ.	1.0899
– Brūnspārnu ķ.	1.1029
– Paceplītis	1.1033
– Dzeltenā st.	1.1102
– Sīlis	1.1329
– Zaļžubīte	1.2411
– Vārna	1.2586
– Lielā zīlīte	1.2599
– Zilzīlīte	1.4332

Skaitis stabils

– Čunčiņš	1.0040
– Žubīte	1.0014

Samazinājums

– Mežirbe	0.7782
– Vītītis	0.9238

Zināmie skaita izmaiņu iemesli

- **Labvēlīgas dzīvotnes izmaiņas**
 - Ekoloģiskie koki
 - Bebraines
- **Dzīvotnes aizsardzība**
- **Traucējumi ligzdošanas sezonas laikā**
 - Ietekmē visas sugas
- **Plēsēju skaita pieaugums**
 - Visvairāk uz zemi ligzdojošās sugas (mežzirbe, mednis, svirlītis u.c.)
- **Ziemošanas apstākļi**
 - Bargās ziemās nometnieki (cekulzīlīte, zeltgalvītis)
 - Sausums (un citi faktori) Āfrikā tālos gājputnus
- **Neviens faktors nedarbojas viens pats**

Ekoloģiskie koki

Izolētības dēļ (mazāka varbūtība caunu postījumiem) tajos labprāt ligzdo melnā dzilna, bet pēc tam citi dobumperētāji, piemēram, meža balodis

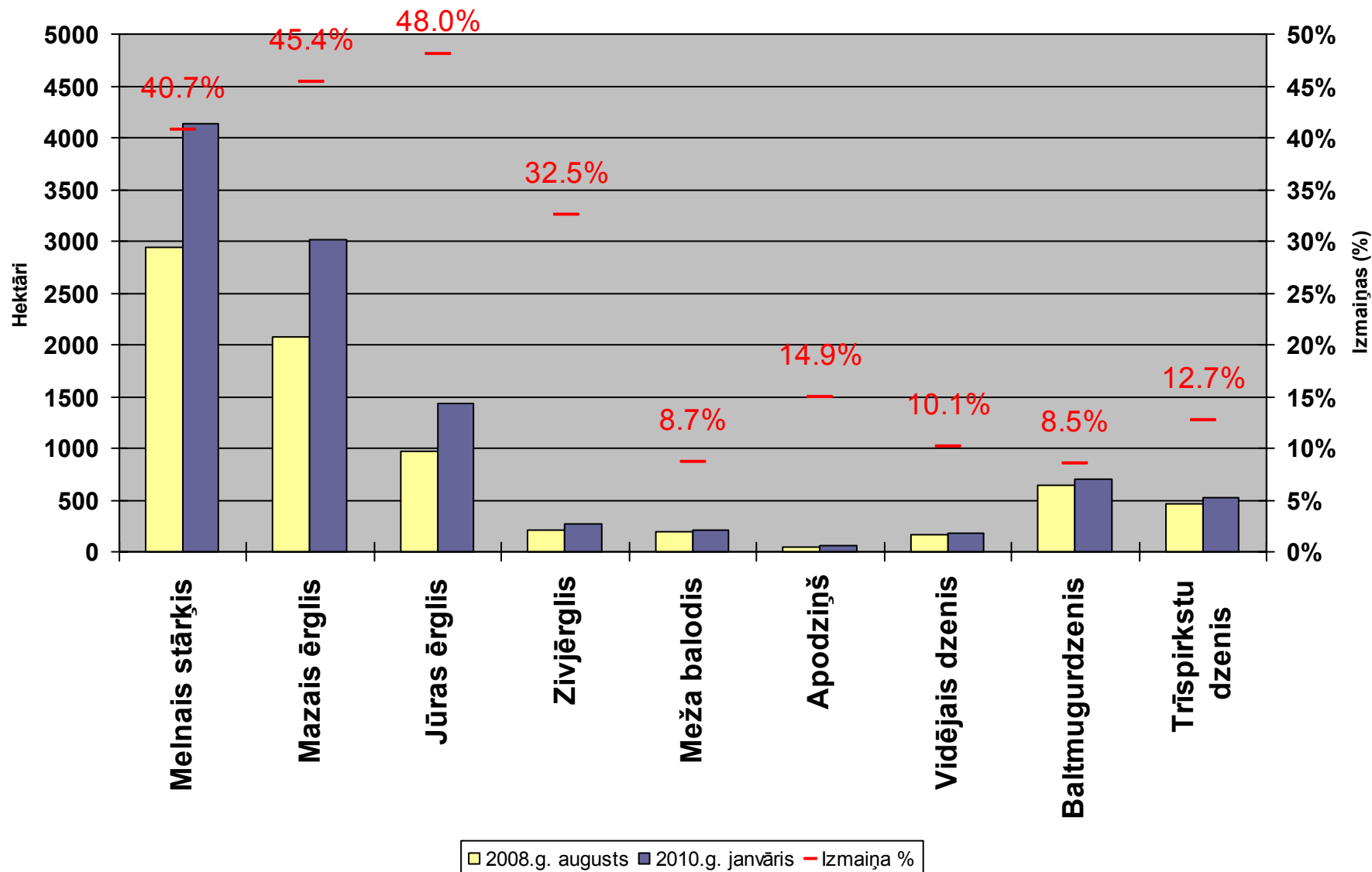
Ekoloģiskos kokus ligzdu būvei labprāt izmanto jūras ērglis

Bebraines

Apgrūтина pieklūstamību
ligzdām un samazina
postījumus

Aizsardzības pakāpes izmaiņas

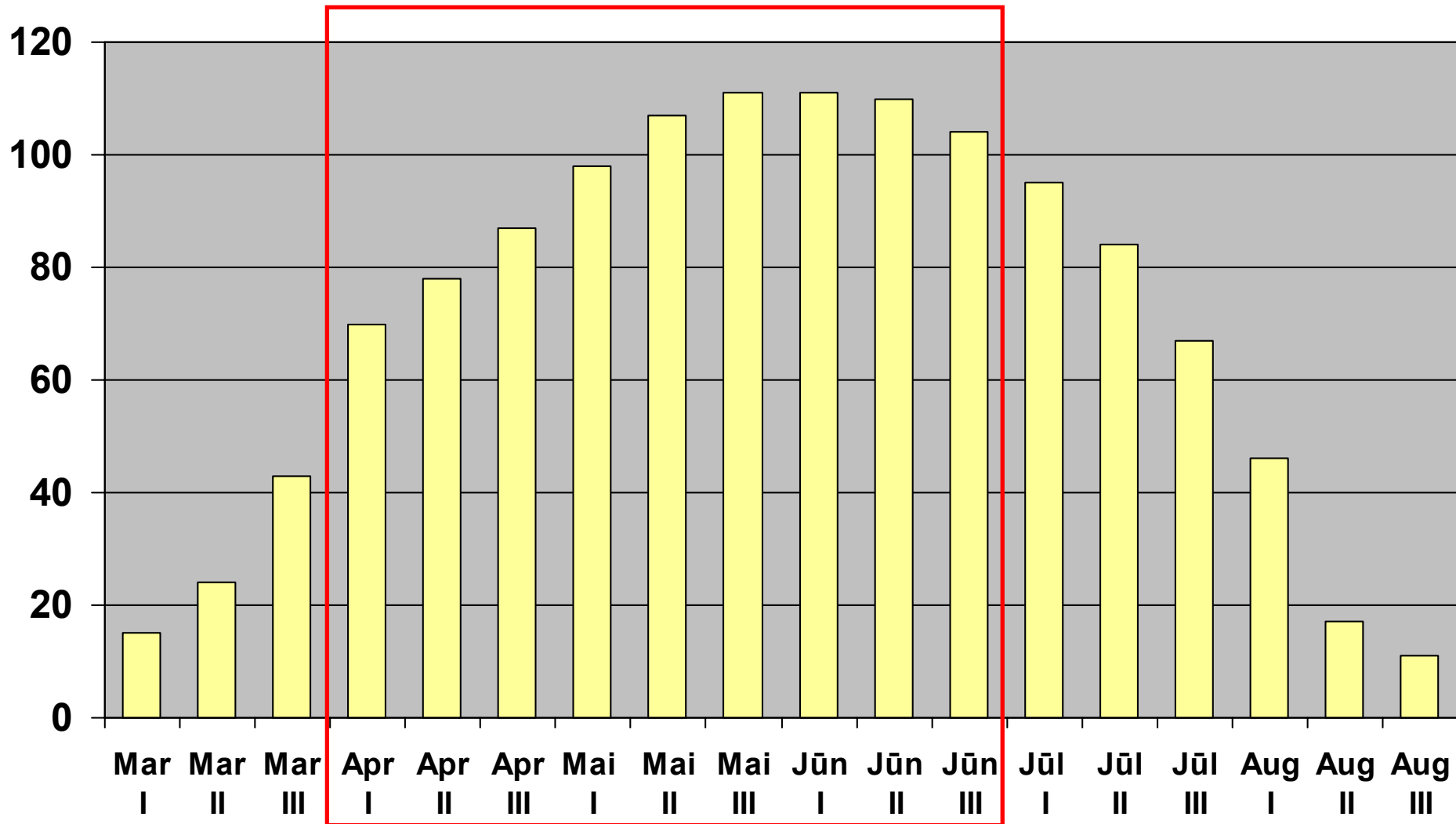
(izņemot medni)

Mikroliegumi neatrisina visas problēmas, jo

- **nevienai sugai neietver visu būtisko dzīvotni**
- **buferzonas ir pārāk mazas, tās neierobežo traucējumu ietekmes samazināšanu mikrolieguma apkārtnē kritiskajā sezonā**
- **pārmērīga mežu izciršana apkārtnē koncentrē arī traucējumus, kas saistīti ar veco mežu, piemēram, melleņošanu**

Līdzdojošo putnu sugu skaita izmaiņas sezonas gaitā

Papildus problēma

Mežsaimnieciskā darbība pavasarī, iznīcinot ligzdas, bet ne pieaugušos putnus, izraisa paaugstinātu dziedāšanas aktivitāti, kas var radīt “paaugstināta” skaita mirāžu uzskaišu laikā

Fragmentācijas loma

- Vairs neeksistē “mežu masīvi”
- Būtiski pieaug neselektīvo plēsēju — lapsu, vārnu u.tml. skaits
- Sekas ir daudz lielāks postīto ligzdu īpatsvars

Neviens stāvoklis nav pastāvīgs

- ... bet dažus stāvokļus sasniegt ir krietni grūtāk nekā citus
- Mežu var nocirst dažās stundās, bet pieaudzis priežu mežs kļūst 200 – 300 gadu laikā
- Meža putnu skaits un tā izmaiņas kā spogulis tikai parāda pašā mežā notikušās izmaiņas

Kas jāatceras par putnu indeksiem

- Izmaiņas izpaužas ar aizkavēšanos laikā, kas atkarīgs no sugas dzīves ilguma
- Visu laiku mainās arī atskaites vērtības, t.i. populāciju lielumi
- Skaita izmaiņu indekss tikai rāda, **ka** izmaiņas notiek, bet nepasaka, vai tās ir labas vai sliktas
- Viennozīmīgi slikta ir tikai dramatiskā visu sugu skaita samazināšanās, jo liecina par jau iestājušos katastrofu
- Runājot par mežu tieši no daudziem klātesošajiem ir atkarīgs tas, kad un vai tāds stāvoklis Latvijā pienāks

**Paldies par
uzmanību!**

**Prezentācijai izmantoti
J.Ķuzes and M.Strazda attēli
www.putnubildes.lv**